

Написане лишається

ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДІАЛОГ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА З РОЗАЛІЄЮ ЛІФШИЦЬ (1911-1918)

(1914 РІК)*

№ 8 (45)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

15/VIII [1914]

Ходили в ліс, холод рано загнав нас додому. Пусто мені було на полянці, не вистарчало когось, при кому я себе почуваю дома скрізь. Тепер лежав на ліжку і думав, як пусто й сиротливо й у нашій хатинці без тебе. І знов думки про те, як ми житимем, не дають спокою. Ти окремо і я окремо? Я не зможу довго. Потім я думав, що ти зможеш поїхати на війну і тебе там уб'ють або помреш. І я чую, що весь я порожню. Але тут же бачу, що таке ти для мене, який ти незамінимий товариш і друг, як я зрісся з тобою. Мені моторошно думати, що' я зостанусь без тебе. Я навмисне думаю про те, що звичайно життя примушує зходитись з іншими і потроху зживатися і з ними. Але я не можу ні серед живих людей, ні серед уявлених знайти кого-небудь, з ким би я хотів жити, зживатись.

Бач, які в мене думки. Це самотність, вітер, війна, подих осіні, бренькіт мандоліни на вулиці, — все утворює такий настрій. Діта моя ніжна, моя весна і літо степове, не надавай значіння моїм настроям, — якось то буде... Кличуть вечерять.

16-VIII

У мене страшенна нежить, і я в песимістичному стані. Але все ж таки взявся за роботу.

Шкода, що треба йти в город до лікаря. Надокучив він мені страшенно.

Так тобі подобається Київ? Я дуже радий. Милий, хороший Київ!

Не забудь, голуба, прислать мені Надіну адресу. Дуже погано, що я їй не можу нічого відповісти. Вона прислала дві телегр[ами] і дві картки, а я, ніби навмисне, нічого їй на це. Гроші вона одержала і пропонувала вернуть телеграфом. Ти не ходила на пошту, а там на р[oste] r[estante] лежить тобі моя телеграма, в якій я сповіщаю про телеграму Наді. А жалієшся, що від мене нічого нема. Каналька!

Вітер, холодно, порох хмарю, а треба йти в город. Ну, нічого. Як розсержусь, візьму та й приїду до тебе на день. Хотілось би видержать хоть з місяць, але не

* Продовження. У попередніх публікаціях (див.: СіЧ. — 2007. — №9, 10, 2008. — № 1, 3, 6, 7) подано лише листи Р.Ліфшиць до В.Винниченка, оскільки листів-відповідей виявити не вдалося. З 1914 р. збереглося, хоч і не повністю, взаємне листування. З цього часу Р.Ліфшиць писала листи українською мовою, хоч і не завжди грамотно. Особливості авторського написання в основному збережено, лише унормовано вживання розділових знаків, літер *i* та *и*, *ш* та *щ* (*раніше* замість *раніще* і т.п.), м'якого знака, апострофа, великої літери та подвоєння приголосних.

біда, як не видержу. Правда, скінчивши п'єсу (ту, котру ще не починав)²⁹, я виїду звідци зовсім. Поїду все ж таки в Москву з нею і з оповіданнями. Може, пристрою десь. Треба ж якось ворухитись, бо не буде чого їсти скоро. Правда? Ну, буду помаленьку одягатись та йти.

Будь спокійна і здорова, моя єдина. Міцно-міцно пригортаюся до тебе і цілую так, як ти “не любиш”. Чуєш!

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 23. Опубл.: СіЧ. – 2000. – № 7. – С. 66–67.

№ 9 (46)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

17 авг[уста] [1914 р.]

Діта, ти розумієш, в якому неможливо-напруженому стані живу я тепер, і через те простиш мені цілу купу ріжних помилок, неуважностей та ін. Ще досі нічого напевно не відомо. Відомо тільки, що до 1-го ісп[ита] нас усіх допускають. Ти маєш цілковиту рацію, коли боїшся за мене. Профес[ори], справді, тут, як кажуть, неприємні. Так що переляк серед студентів великий. Але є “председатель испытат[ельной] комісії”, дуже м'яка людина, тільки боюся, що він, від своєї м'якості, не зможе одстояти нас. Ну, та побачимо! Я боюся, що не пустять тримати, а про провал не дуже думаю. В крайньому разі, в ноябрі буде друга сесія на тих самих умовах. Тоді вже поїду в Пет[ербург]. Там, кажуть, найлегче, і благонадежність буде. Да, між іншим, ходять чутки, ніби опінію суспільства готують до того, щоб зробити мобілізацію лікарів, мужчин та жінок однаково. Як ти думаєш, це можливо? Я не боюся, тільки цим може пояснитись будуча легкість наших іспитів. Книжки коротенькі, але не конспекти, я маю. Аби був час вивчити. Цілий день іде на справи і нема коли працювати. Жінок тримає закордонних 15 – 20, а мужч[ин] коло 150 – 200. Щодо Н[аді], то я від неї не мала ще нічого. Твоїх телегр[ам] одержала дві: “Надя ждет Москве”, а з приводу Віл[єнського] нічого.

Перервала листа, бо працювала з товаришкою чотири години. Що робиться на війні!!! Чи звернув ти увагу на слова Ник[олая] Ник[олаєвича] з приводу “соколів” в сьогоднішньому числі?³⁰ Як страшно від всього. Голуба моя, що то буде. Ні, краще не думать. З приводу Андрія скажу, що все, що він каже, правда, себто, що місця у нього нема, і Ваня³¹ не має роботи, і мені боляче слухати їх, коли вони жаліються. Всіма силами хочеться допомогти. Тільки мусить же Анд[рій] получить місце нарешті. Да, я у них не була давно, і вони, мабуть, думають, що поїхала, але не можу тепер. Хочу вже хоч що-небудь мати для них приємного. Я все ж іноді думаю про наше будуче. Певно, візьму посаду. Ну, може вже все виясниться. Діта моя. Перший іспит 21-го. Більше до того часу не писатиму тобі, ти не хвилюйся. Щодо Художнього Теат[ру], то знаю, що майже усі актьори лишилися за кордоном і між іншими Станіславський³². Надіна адреса: Немецкая ул. № 13, кв. Астрова. Напиши швидче їй.

Коли вільна хвилина – хочу до тебе, а більше не знаю нічого, не розумію і не

²⁹ Ідеться, очевидно, про п'єсу російською “Мохноногое”. Опублікована в кіровоградському журналі “Вежа” (1996. – № 4–5. – С. 3 – 30; 1997. – № 6–7. – С. 23–66). Див. примітку В.Кузьменка (СіЧ. – 2000. – № 7. – С. 67).

³⁰ Ідеться про опубліковане 17 серпня 1914 р. оголошення Верховного Головнокомандувача від 11 серпня 1914 р. про те, що в бойових діях російської армії з австрійцями взяли участь галицько-польські сокільські організації із застосуванням розривних куль. Верховний Головнокомандувач дав наказ російським військам не вважати сокільські й подібні організації воюючою стороною і стосовно їх учасників, захоплених у полон, діяти зі всією суворістю законів воєнного часу (див.: *Новое время*. – 1914. – 17(30) августа. – № 13804. – С. 2).

³¹ Ваня – син Андрія Павленка, зведеного брата В. Винниченка.

почуваю. Нічого не купувала собі, хожу в синій сукні, щоб не бути обідраною...
Не можу нічого ні купувати ні хотіти.

Яке щастя, що ти скінчив оповід[ання]. Я не вірю, що воно не варто своїх 5 арк[ушів]. Я просто готова прохати прислати його, так мені хочеться знати, що буде далі.

Любов моя дорога, що то ми з тобою робитимем?! Ну, почекай. Побачимось і побалакаємо добре що-небудь вигадаємо.

Цілую ясну любов мою, очі, лице, усе.

ІР НБУВ. – Ф. 293 – № 207.

№ 10 (47)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

17/VIII [19]14

Нема, Діта, охоти писати п'єсу, не такий настрій. Я ніяк не можу згармонізуватися з війною, не можу себе установити на тверду лінію. У мене інший план: я буду писати те, що бачу й знаю *тепер*. Розумієш? Війна підвела лінію під все, що було до неї, і все те зосталось позаду, воно вже старе, неначе в минулому столітті. Старі стремління, старі комбінації їх – все це тепер не може служити керуючим принципом. Я боюсь, що ти мене не так зрозумієш, як я хочу. Розуміється, певний комплекс принципів зостається непорушним, але живі, конкретні форми їх проведення будуть вже не ті, що раніше. Які ж саме? От цього тепер ніяк не можна вгадати. І це злостить, часом пригнічує, загалом примушує розум і логіку бути бездіяльними, не прокладати своїх перспектив у будуче, що просто необхідно для розуму й логіки людини. Через це я рішив тільки описувати. Я не знаю, чи вдержусь на цьому рішенню, але інакше, мабуть, не зможу. Отже, значить, писатиму просто оповідання, коротенькі й якомога безідейніші.

Ти вже не відходиш від мене, вже я кожним рухом душі почуваю твою відсутність, а разом з тим присутність. Ти це розумієш? Сьогодні ми з Дмитром³² хотіли поїхати в Чаплі³⁴, поговорить з селянами і просто проїхатись собі. Ми проходили тими вулицями, якими йшли колись разом з Потьомк[інського] саду³⁵ до "дуба". Пам'ятаєш? Я ще заходив у крамничку купувати насіння. От сьогодні ми знов йшли там, і улочки, крамнички, паскудні тротуарчики, каміння скель, усе було мені таке дороге і інтимне через те, що ти колись була там зо мною. Ти була в великому капелюсі, і так мило дивились твої очі на Дніпро. Коли хтось заходить до мене в хату і я повертаюсь на рип дверей, я зараз же згадую, як *ти* схоплювалась і бігла назустріч. Ставлючи чайник на машинку, я думаю про тебе. Ліжка моє знов свистить, і я щасливо посміхаюсь, шукаючи, де саме свист. Я згадую, як ти ненавиділа це глупе ліжка. Мені здається, що то я в Києві, що то моє тіло десь там ходить, подає прохання, сидить над книжками. Я знаю кожну цяточку на йому, і кожний прояв твоєї істоти є мій. (Тільки я не хвилююсь так як ти, бо певний, що ти все витримаєш).

³² *Станіславський* (справж. прізвище. Алексєєв) *Костянтин Сергійович* (1863 – 1939) – російський актор і режисер. У 1898 р. разом із В.І.Немировичем-Данченком заснував Московський Художній театр (МХТ). З 1900-х рр. розробляв учення про творчість актора, метод роботи над ролюю. У 1912 р. разом із Л.А.Сулержицьким організував при МХТ 1-шу студію, щоб у роботі з молоддю перевірити й утвердити свою систему.

³³ У листі йдеться про *Лисиченку Д.М.* У публікації листа в "СіЧі" це ім'я помилково прокоментовано як Дмитро Іванович Дорошенко. Однак Д.І.Дорошенко, який жив у Катериниславі з 1909 до 1913 р., на час написання листа із міста вже виїхав.

³⁴ *Чаплі* – село під Катеринославом (нині Новомосковського р-ну Дніпропетровської обл.).

³⁵ Парк у Катеринославі.

Ми запізнались у Чаплі і вернулись додому. Маруся³⁶ не схотіла йти, вона ще пам'ятає “баклажани”. Замість Чаплів ми задовольнились кавунами. Купили два розкішні кавуни і один з'їли. Ой, Нуна, кавуни! Ради бога, не забувай купувати й їсти. Купуй білі астраханські. Чуєш? Я при кожному кавуні думаю про те, що ти не з нами.

А по обіді я сам пішов у місто. Власне, я трохи простужений і мені якось не по собі ці дні, місця собі не нахожу. От я й пішов перейтись і зайти у сінема. Зайшов, узяв білет, але прийшлося ждати. Прождав хвилин 40, розсердився, подер білет і пішов потихеньку додому. І добре зробив. Вечір такий тихий, червоний, журний був. Я весь час ішов з тобою і балакав про різні речі. Між іншим, я думав і говорив з тобою про “маленького”. Проходячи повз освітлені вікна деяких квартир, я бачив *родинний* затишок, і мені так захотілось побачити твоє лице, схилене над нашою дитиною. Ти будеш святою матір'ю. Правда, правда, Коха! Ти знаєш, я не раз думаю про тебе в цьому стані. Ти вся будеш промінитися материнством. Любов моя єдина, ти надзвичайно хороша і чиста. І ти мусиш мені простити ті мерзоти, які я говорив тобі останніми часами під час Чи. В мені наче якийсь чорт сидів, який підштовхував бруднити твою фантазію. Я говорю “бруднити” в смислі одхилення твого “я” від мого. Я сам не знаю, що то було: може, я несвідомо хотів допитатись від тебе, що ти думаєш в найглибших куточках своєї душі? Може, просто хотів чогось чадного, якогось дикого палу? Може, тебе хотів для чогось розпалити до чаду? Але ти забудь все це, чуєш? Ти стримуй мене, не піддавайсь мені, чуєш? Я бачив, як тобі іноді скучно й неприємно ставало, але ти, голубка, не хотіла робить мені неприємности виявом своїх справжніх почувань. Ти – чиста. Знаєш, чим чиста? Силою і цільністю свого чуття. Не думай, що я – брудний, що моє чуття розбивається як-небудь. Але я все ж таки не такий здоровий, як ти. Іноді я тупію весь і конвульсивно шукаю чогось, що може мене розворушити. Ні, навіть не шукаю, а просто весь порожню, і тоді чуття само собою ніби зменшується. (Але навіть при загальній тупости й порожнечі воно одно завжди єсть в мені, а тепер, наприклад, тільки воно й теплить-гріє мене, тільки від його по мені проходять хвилі затишного суму, тихої печалі і стає мирно й спокійно на душі). Ні, все, мовляв, добре, коли є Коха, коли вона зо мною. Все перебореться і мусить бути добре. Але хочу до тебе страшно! Щастя моє, я не знаю, що мені зробити, щоб тобі було добре. Я часто дуже боюсь, що не даю тобі того, що ти цілком заслужуєш. Беру у тебе багато, а що даю тобі? Єдина, рідна, безмежно кохана, прости і люби мене.

[Внизу сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Одержав твою картку, де ти пишеш про свідоцтво благонадійности. Значить, все пропало? Хіба не можна тримати з умовою потім предоставити? Хіба телеграфом якось... А проте я нічого не знаю. Не сумуй дуже. Ну, що ж, хай так. Може, все зміниться і не доведеться тримати рос[ійських] іспитів. Все може бути. Хіба ти вже тримала, що кажеш “дотримати”.

[Дописано внизу сторінки 3 в перевернутому вигляді]:

³⁶ *Маруся* – Лисиченко (Лисиченкова) Марія Олександрівна (уродж. Кириченко бл. 1890 - ?) – активістка “Просвіти” й УСДРП, дружина Дмитра Лисиченка. З жовтня 1913 р. працювала в Катеринославі в українській книгарні “Слово”, яку утримував її чоловік. У своїх спогадах про В.Винниченка Ю.Тищенко-Сірий писав, що це була “надзвичайно віддана справі людина (її дуже тепло описано В.Винниченком в оповіданні “Босьяк”)” – *Тищенко-Сірий Ю.* З моїх зустрічей: Спогади. – К., 1997. – С. 73. У 1915 – 1917 рр., коли чоловік був під арештом і на засланні, вона самостійно утримувала книгарню “Слово”. На зборах УСДРП (с. на Катеринославі, 30.III. 1917 р.) була обрана делегатом на конференцію УСДРП, а 1917 р. – делегатом на конференцію УСДРП та від УСДРП – членом Центральної Ради (*Чабан М.* Діячі Січеславської “Просвіти” (1905–1921): Біобібл. словник. Близько 670 імен. – Дніпропетровськ, 2002. – С. 293).

Діта! Піди на Паньковську, 8 і знайди мати Левка³⁷. Довідайся, де він і як можна з ним звестися. Вона повинна знати. Зробиш?

ІР НБУВ. – Ф. 293. – № 24. Опубл.: СіЧ. – 2000. – № 7. – С. 67–69. У цій публікації в реченні: “Мені здається, що то я в Києві, що то моє *тіло* десь там ходить...” помилково написано: “...*діло*...” Абзац, який починається словом “Коха!”, виділений неправильно, це слово попереднього речення.

№11 (48)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

Вечір.18/VIII [1914]

Діта моя, ти навіть розсердилась на мене за те, що я ніби не пишу тобі, що ніби зрадив тому, що мав привод не писати (як ти висловилась). Я розумію твій стан і не буду доводити тобі, що ти помилилась.

Бідна Кроха моя, ти не дуже журись тим, що не триматимеш іспитів. Ну, що ж? Триматимеш, справді, весною. Та й за посадою не дуже женись. Все ж таки у нас є трошки грошей. Крім того, я гадаю, Мір[олюбов]³⁸ може ще що-неб[удь] прислати. Та й “Земля”³⁹, мабуть, хоч потрохи платитиме. Отже, клопотати собі до одчаю голову, хвилюватись і псувати життя зовсім немає такої потреби. А чого ти поїдеш в Москву? Я щось не добре розумію це. Що ти там робитимеш? Напиши докладніше.

Я все ж таки сподіваюсь, що вам дозволять без свідоцтва тримати. Було б цілковитим безглуздом заборонити через таке чортзна-що. Адже, дозволяючи закордонцям держати сокращ[енные] іспити, вони знали, що їм не було де добути свідоцтво. Для якого ж біса пропонувати, коли величезна більшість закордонців фактично не зможе держати, бо їх не допустять. Ні, я гадаю, що хоч трошки логічного думання *єсть* у п[анів] міністрів.

У нас вітер не перестає ні на годину. Пам’ятаєш, який був при тобі? Такий самий весь час, ні на день не стихав. Надокучив страшенно. Порох стоїть жовтим туманом над городом і степом. В роті весь час тріщить щось на зубах, очі горять, а в степ і йти не хочеться, бо сліпить очі. Але я все ж таки пішов і пролежав години з дві у канавці, дивлячись у небо і думаючи над всякими речами. Нежить моя проходить і я можу трошки до себе приходити. Був сьогодні в бібліотеці, стояв, як пастух між вівцями, в купі дівчаток і дожидався своєї черги. А вівці, чи то пак – дівчатка, такі страшно заклопотані були, так гаряче оповідали одна одній зміст прочитаної книжки.

З якою охотою я походив би з тобою по милих, затишних вулицях Києва! Ти піди як-неб[удь] в місячний вечір по Никольсько-Ботаніч[ній] (це зараз же коло тебе). В № 4 сеї ulиці в дворі є будиночок, весь зарослий диким виноградом. Я там жив, там же багато відбувалося всяких історій. А сама уличка теж варта уваги, вона така затишна, поетична. Голуба, я люблю тебе, як же ти можеш казати, що я якось тут змінився, мабуть. Не журись, ясна моя, і пиши мені. Може, я приїду до тебе і ми тоді удвох обміркуємо, що нам далі робити, де жити і т. д. Добре? Обнімаю тебе всім серцем.

[Внизу сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Чи ти взяла в “Тавриді” мого листа до тебе? Не варто там лишати його,

³⁷ Левка Юркевича.

³⁸ Миролобов Віктор Сергійович (1860 – 1939) – російський літератор, редактор і видавець щомісячного ілюстрованого літературного й науково-популярного “Журнала для всех”, що видавався в Санкт-Петербурзі в 1901 – 1906 рр., та “Ежемесячного журнала Литературы, науки и общественной жизни” (1914–1916 рр.) Друкував твори В. Винниченка в перекладі російською.

³⁹ “Земля” – Московське видавництво Товариства письменників, яке з 1911 р. друкувало твори В. Винниченка в перекладах російською.

візьми.

Не забудь же як-небудь піти на Паньк[івську], 8 і *розшукати* матір Л[евка]. Коли її нема, то знайди *Вільчинського*¹³. Скажи йому, хто ти і хай тобі скаже, — як можна звестися з Л[евком]. Або не кажи, хто ти, а скажи, що добра знайома Л[евк]а.

[Зверху сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Ти у наших більше не була? Не ходи, як не маєш часу.

[Внизу сторінки 2 в перевернутому вигляді дописано]:

Навіщо ти так мучишся за Надю. Здається, маєш уже досвід і знаєш, що часто твої турботи ні до чого. Вона собі дасть раду, не бійся. А адресу її ти мені не прислала, не забудь, я хочу їй написати, щоб вона не думала, що я не *хотів* їй відповідати. А ти їй написала?

ІР НБУВ. — Ф. 293. — № 25. Опубл.: СіЧ. — 2000. — №7. — С.69—70.

№12 (49)

В. ВИННИЧЕНКО — Р. ЛІФШИЦЬ

20/VIII [19]14

Нічого новенького не можу тобі написати. Ти ж знаєш, яке у нас життя. Власне, я не живу, а думаю й читаю. Так минають всі дні.

Але відсутність Чи, Коха, ясно почувається. Чудний якийсь стан, трудно навіть описати: не то внутрішня задума, не то тягучий, туповатий сум; часом ніби захват на одну мить стріпнеться в душі, неначе риба скинеться на спокійній, задумливій поверхні води; а загальний фон — це в'ялість, мала рухливість. Фізично: ноги важкі, в висках душить, неначе хтось незримий здушує долонями голову. Часом серце починає битись швидко й неспокійно. Мені нема чого робити, зверхніх вражінь дуже мало, і я слідкую за єдиним цікавим для мене предметом — своїм тілом.

Зараз іду в місто, в бібліотеку. Потім до вічного лікаря, в книгарню і знов додому.

Сподіюсь, що сьогодні шо-небудь матиму від тебе, маю також надію, що іспити дозволять-таки. А як і ні, то нема чого, Діта, дуже хвилюватись, — дурниця.

Ну, кінчу листа, — велика в'ялість і сонливість. Сонно цілую твої губи, теплі й дорогі.

ІР НБУВ. — Ф.293. — № 26

№13 (50)

В. ВИННИЧЕНКО — Р. ЛІФШИЦЬ

21/VIII [19]14

Посилаю тобі картку з Кічкаса⁴⁰.

Сьогодні ти тримала іспит. Що ти робиш тепер, — про це я думаю в цю хвилину. У нас вітер і холодно. Я сижу в хаті й слухаю, як плаче хвора дитина за стіною. Сонце світить в вікна, і на столі хитаються тіні дерев з вулиці. Дзвінко й сухо цокотять за вікнами ноги прохожих по дошках. Сумно і самотньо. Вітер гудить і шелестить жовтіючим листом. Моя втома і слабкість не проходять. Я не знаю, що це таке. Стараюсь не піддаватись, і нема сили! Піду зараз у місто, буду ходити. Писать більше не можу, бо писатиму нудну дурницю.

Але ти не турбуйся, — в цій утомі є й хороше: ніжний сум і солодка безвладність. Я наче безвольно сунусь кудись, і те, що нічого не можу зробити *проти* — є

⁴⁰ *Вільчинський Станіслав Мар'янович* — київський адвокат.

дуже приємне.

Сподіваюсь, що сповістиш мене телеграмою, як не дозволять. Да?

Цілую твої ноги.

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 27. Опубл.: СіЧ. – 2000. – № 7. – С. 71.

№14 (51)

Р. ЛІФШИЦЬ – В. ВИННИЧЕНКОВІ

21 августа [1914]

Діта дорога моя! Сьогодні день успіху і радості. Я витримала іспити по паталогіч[ній] анатомії, гігієн[ічній] епізоотії, оперативной хірургії і топограф[ічній] анатомії. Найбільше боялася хірургії. Але це не так легко, як я гадала. Багато людей провалилось сьогодні. Тепер ще лишилися предмети, котрих дуже боюся. Наприклад, нервові хвороби, по яким сьогодні (в 2-гої групи) “срезали” 20 чоловік і пропустили тільки 8. Професора чорносотенні, і мені шкода, що іде так багато сили на це. Сьогодні іспит почался о 9 ранку, і я скінчила в пів на шосту вечора. Уявляєш, як я була зтомлена! Тепер пів на 12-ту. Зараз ляжу, але мушу поцілувати моє щастє, Діту мою єдину!!! Яка нагорода була мені! Два листа від тебе! Дякую, рідна моя, дякую і з сльозами цілую твої руки. Голуба, я розумію твій настрій і неможливість писати *тепер* драму. Я поїхала телеграму відіслати і читала твої листи і плакала на трамваї. Ти не сердься, це я в перший раз. Але як ти можеш вибачатись за щось! Все, що у тебе, я люблю, розумію, всім захоплююсь. Я мрію вже про ту хвилину, коли знову, *коли* і скільки схочу буду бачити тебе. Не хочу нікуди іти без тебе! Я ні разу не ходила на прогулку, ні разу не була навіть в сінема. Правда, може, коли б час був, то й пішла б. Але не хочу. Тепер аби витримати до кінця! Да, ти навіть не знаєш, що ми умовно допущені до іспитів без благонадежн[ості].

Де і коли побачимось? Ой, голуба... Але все ж ти не приїжджай, поки я не скінчу. Я боюся, що вже не зможу тоді працювати так, як треба. Тепер от, навіть після цілого дня іспитів, ми ще працювали 3 години. І уяви собі, що я можу все це робити і не буваю дуже розбитою. А тепер у мене ще Боткін. Уви!! І до того нежить з кашлем. Це, певно, ти мене заразив, бо я цілувала тебе... Ой, Діта!

Н[адя] написала картку, просила пошукати Васю⁴² в шпіталях. Ще не могла пійти, завтра пійду. Вона тримає іспити. Дякую за все. На жаль, не можу висловити тобі свою тугу за кимсь... Голуба моя! Зле тобі там, да? Цілую, цілую, цілую!!!

Твоя.

ІР НБУВ. – Ф. 293. – № 208. Опубл. : Київська старовина. – 2003. – № 2. – С. 87–88. У цій публікації лист помилково датований 20. VIII. 14, правильно 21. VIII. 14. У тексті після слів ... паталогіч[ній] анатомії... пропущено: гігієн[ічній] епізоотії, оперативной хірургії...; після слів: ...тільки 8. – пропущено речення: Професора чорносотенні, і мені шкода, що іде так багато сили на це; після слів: ...писати тепер – пропущено слово: драму; перед словом: ...благонадежности – вставлено слово: свідотства..., яке в оригіналі відсутнє.

№ 15 (52)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

22/VIII [19]14

Ну, бачиш, дрянунa: даремно так турбувалась і хвилювалась, – і витримала, і

⁴¹ Кічкас – село на Дніпрі (Катеринославщина). Нині затоплене Дніпровською ГЕС.

⁴² Ідеться про чоловіка Розиної подруги Наді Васильєвої (А може, брата?)

тримаєш далі. А дивна річ: твоя телеграма позначена “Действ[ующая] Арм[ия]”. Що це значить? На хвилину я навіть подумав, що ти поїхала чогось у действ[ующую] арм[ию], а мене обманула. На одну *мить* мені прийшла така дурниця в голову, але за цю коротесеньку мить я цілу серію подій продумав, ціла історія пролетіла express’ом у мене в уяві. Я гадаю, це через те, що Київ лежить в зоні действ[ующей] армії. Мабуть, через те.

Значить, ти тепер можеш далі працювати, і спокійніше до того, ніж раніш. Правда? Працюй, Діта, і не муч себе тим, що не маєш часу мені писати. Черкни часом картку, щоб я знав, що ти жива й здорова, та й не клопочи собі голови мною.

У нас велика новина: сусіди з дітьми вибрались! Тепер тихо. Сталась ця знаменита подія вчора — і я вже одну ніч спав без дитини. Після них zostались ще таргани і прусаки, але я законопатив щілини ватою і форти мої ще держаться. Останнє все без змін. Правда, хожу тепер іншою дорогою в степ: по Конечній ще один квартал, а потім завертаю наліво в степ. Собаки думають, що я йду в місто, і не чіпляються. Але Кара почала уже, здається, вірно розбирати цей маневр, бо сьогодні прибігла до мене просто в ліс. Осада з двох фронтів: таракани і собаки. Одначе я не здамся швидко. Напиши, голуба, якого числа строк нашій квартирі. Я не знаю, як бути з хазяйкою: попережать її, чи сказати уже тоді, як їхатиму, і заплатити за 2 тижні? Я гадаю, останнє краще. Хто зна ще, як там буде, чи я до тебе поїду, чи ти до мене. Може, прийдеться тут зимувати. Чи ні? Ти цього не думаєш? Я також, але все може бути.

Коха! Париж в облозі! Можливо, що уже й узято. Мені, знаєш, шкода його. Поруйнують багато дечого. Але... Читала, що Львів узяти? Ну, Львів не Париж, а... Ну, лишимо політику.

Ти не ходила на Паньківську? Вибери хвилинку й піди. Коли нема в городі Ал[ександри] Афр[иканівни]⁴³, спитай її адресу й напиши їй, прохай одповісти, що вона знає про Л[евка] і як йому можна дати звістку. Може, можеш призначити побачення Черк[асенкові]? Напиши й признач йому. А на побаченню скажи, хай він щось зробить з речами Л[евін]і⁴⁴, які, мабуть, лишилися на квартирі його. Особливо рукописи і всякий літер[атурний] матеріал. Не забудь, я боюсь, що пропадуть “Божки”⁴⁵.

Я написав позавчора (чи вчора?) Наді. Де вона? От глупа буде, як не триматиме тепер, просто побить її варто буде!

Ну, годі на сьогодні. Цілую тебе **всю**.

ІР НБУВ. — Ф.293. — № 28.

№16 (53)

Р. ЛІФШИЦЬ — В. ВИННИЧЕНКОВІ

25 [серпня 1914]

Діта дорога моя! Ще тримала іспит!! Сьогодні зрозуміла твій стан після вштр[икування]. Щиміло пальці рук і ніг. Це нервово, тепер вже напевно знаю.

Розбитість неможлива. Діта, прости мене за все. Я люблю тебе, безмежно і ніжно. Як би ясно та спокійно зробилося мені, коли б ти був тут зараз зі мною. Діта, тобі погано? Голуба ніжна моя. Я сумую за тобою в кожную вільну хвилину. Тягнуся до тебе всеєю істотою. Ти життя моє!

Як в тумані все круг мене. Це просто оргія якась ці іспити. От іноді тільки, як

⁴³ Олександра Африканівна — дружина Осипа Юркевича, мати Левка Юркевича.

⁴⁴ Левіні — див. прим. 13.

⁴⁵ “Божки” — роман В. Винниченка, опублікований у збірнику “Дзвін” (К., 1914, ч. 3–6).

зараз, починаю розуміти, що це, може, й не так все важно та необхідно і, може, все це не варто того, щоб тобі було зле хоч один день. А з другого боку, бачу, яку це може мати користь для нас. Тепер вже дозволяю собі різні пляни. Треба буде шукати місця десь на селі, або там, де буде. Ох, як би мені хотілося заїхати з тобою далеко-далеко. Бачила оповістку, шукають лікаря в Персію, але це давно вже висить, і, певно, вже знайшли.

Да. Львів взят і Чернівці також, але це ще не кінець, да? Голуба, я без тебе як висхла палиця верби. Часу не маю ні до кого йти. Після завтра знову іспит. Не була на Паньк[івській], не шукала Васі, хоч і обіцяла Н[аді]. Надя вже витримала один, писала мені. Она не кине тепер. Але я їй не одповіла на листа, бо не можу. Тепер думаю про тебе тільки та про іспити і наше життя.

Напишу тобі швидко. Тепер працювать. Цілую очі твої.

Діта, боюся, що ти себе мучиш відсутністю "Чи". Як думаєш, що це причина твого стану, то не насилуй себе. Я думаю, що причина це. Діта, Діта! До побачення. Твоя.

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 210.

№17 (54)

В. ВИННИЧЕНКО – Р. ЛІФШИЦЬ

24/VIII [1914]

У нас вітер, дощ. Сумно, непривітно. У мене цілі дні болить серце, – чого і сам не знаю. Все думаю про тебе. Нічого не роблю, – не хочеться робить. Ти, мабуть, хочеш знати, що думаю? Не догадуєшся? Але ти мусиш знищити зараз же свого листа, тільки з такою умовою писатиму... Ні, не хочу, не треба, не спатиму знов.

Я ждав листа сьогодні від тебе, але не діждався. Мабуть, завтра.

Напиши, Діта, які у тебе перспективи. Чи можеш ти взяти посаду десь у городі? Це було б краще, ніж у селі. Може, нам тоді можна було б жити разом. Я так уже змучився без тебе. Я не можу дивитись ні на одну жінку, я хочу тільки тебе, тільки ти хвилюєш і тягнеш мене, всі ж визивають просто огиду. Без Чи я не можу працювать (здається, це найголовніша причина), але й подумати не можу скористуватись твоїм дозволом. І рішуче *нікого* не хочу, не можу просто хотіть. Щось навіть дивно. Але факт. Я думаю про тебе безперестанку. Вчора вночі страшно ревнував до минулого. Ні, я абсолютно себе не знаю. В мені, здається, сидить з десятків людей цілком різних..

Як ти живеш? Чи гарна у тебе кімната? Де ти їси? З ким бачишся? З ким познайомилась і хто ті люди? Знаєш, я вже хочу руху і людей. Це занадто для мене, така обмеженість вражінь. Я не знаю, де і як ми побачимось. Що ти з цього приводу думаєш? Де ти хочеш шукать посади? Чи не міг би я, ніби Сьома⁴⁶, жити з тобою (якщо той згодиться). Взагалі я живу в повній непевності до всього. Трудно тримати й готуватись? Що чути про мобілізацію лікарів-жінок? Я не знаю, чи варто тобі їхати. Я *страшно* боюсь, щоб з тобою чого не сталось. Я не хочу ні матеріалу, ні заробітку, нічого без тебе. Я не можу без тебе, чуєш? Напиши докладно. Чи не можна б у Катеринославі при госпіталі? От коли б це якось узнати. Чи ти не хочеш в Катерин[ослав]? Я згодився б на Київ, ми б устроїлись, але чи знайдеться у Києві посада?

25-VIII.[1914] Сьогодні вже сонце, ясно і тихо. А листа від тебе все ж таки немає. Ой, гляди. Знаєш, що я тобі за це зроблю? Уявляєш собі? Цілую твій хохолок. Чуєш?

⁴⁶ Семен Якович Ліфшиць – брат Розалії Яківни, учений хімік і математик.

[Зверху сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Дякую, щастя моє, за листа. Тільки що одержав! Страшно радію за тебе і горжусь тобою. Ні, кроха, не приїду, хоч би тут тріснув від туги за тобою. Приїду 15-го. Так? Але яка ти молодчина! Невже і тепер ріжуть? От подлі! Ну, за це цілую страшно твої губи й хохолок! Страшно, страшно, так, що аж голова крутиться!

[Знизу сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Може, тобі грошей треба? Так ти пиши або телеграфуй! Чуєш? Гляди!
ІР НБУВ. — Ф.293. — № 29. Опубл.: СіЧ. — 2000. — № 7. — С.72–73.

№ 18 (55)

В. ВИННИЧЕНКО — Р. ЛІФШИЦЬ

26—VIII—[19]14

Ах, ти ж дрянуха, бач яка ти! Я так і знав, що ти даси грошей Андрієві. Чом же ти не написала мені? От через що ти не купуєш собі нічого. Золото ти моє, ти така прекрасна, що у мене просто слів немає. Я так і не взяв би, мабуть, коли б Андрій не написав мені. Ти знаєш, де він? У Москві. Найшов посаду касіра в якомусь Всеросс[ийском]. Земском Союзе⁴⁷. Має тільки 55 р[ублів] у місяць. Але пише, що його переведуть у Київ і дадуть 60-70. Побачимо. Поїхав він, щоб хоч що-небудь зароблять. Всі, розуміється, лишились у Києві.

Як же тобі, моя кроха? Ти все ж таки не буваєш розбита? Бачиш, що значить Чи. Розуміється, я ні за що не приїду, поки ти всього не скінчиш. Але якраз буде Боткін? Да? Ну, та хай. Аби з тобою, можна перечекати і Боткіна. Голуба моя дорога, ти не уявляєш, яка ти мені дорога. Навіть я сам іноді того не уявляю. Розумієш ти це?

Скільки ще іспитів у тебе й коли? Ти маєш подушку? Де ти взяла? Чи спиш на малій? Діта, ти ж можеш узяти у наших. Коха, телеграфуй або напиши, скільки тобі вислати. У тебе ж, мабуть, нічого вже не лишилось. Ще на іспити не вистарчить.

Васько чомусь нічого не пише. Я навіть не знаю, чи одержав він ті 50 р[ублів]. Треба папір йому одіслати та не знаю, чи В[асиль] ще там.

Не забудь піти на Паньк[івську], 8! Чуєш! Треба ж якось розшукати нашого балвана. Я не можу так.

Діта, а ти ж розумієш, що це ж кінець твоїй свободі, що тепер ти будеш зв'язана працею, посадою? Мені аж боляче це думати і шкода навіть, що я тебе так гнав. Я ж не думав, що все так раптово піде. Правда, можна ж буде потім не посаду мати, а займатись приватною практикою. Правда? Таким чином ти можеш робити собі спочинки.

Ти, розуміється, тепер слабо слідкуєш за війною. Але знаєш, що Львів взято? Мабуть пропали наші речі з листами. Владзя⁴⁸ певпо утік і все покинув. Дуже шкода буде. А з Парижськими речами що буде? А там теж листи і рукописи. Листів (особливо наших з тобою) страшно жаль. Але що зробиш?

У нас знов величезна новина: сусідня квартира (з якої виїхала плаксива дитина) занята вже. Але заняли її оті ввічливі сусіди (твої приятельки). У них п'ятеро дітей! Двоє малих плачуть, двоє хлопців б'ються, найстарша розбороняє. Коли стихне, тоді вона грає на балабайці. Не знаю, як буде вночі, бо тільки сьогодні перенеслись. А проте — дурниця, справимось з такою бідю, хай це остання

⁴⁷ Всеросійський Земський Союз допомоги хворим і пораненим воїнам — загальноросійська організація ліберальних поміщиків і буржуазії. Заснований у Москві 30 липня 1914 р. на з'їзді уповноважених губернських земств.

⁴⁸ Владзя — особа не встановлена.

наша біда буде. Правда, радість, рожева, ніжна моя? Цілую твої очі, твоє чоло розумне, дороге!

[Внизу сторінки 1 в перевернутому вигляді дописано]:

Сьогодні знов підлогу мив!

27 – VIII. Не послав уранці листа, бо не пішов у город: трохи захворів, – щось мій шлунок погано поводить. Іду кинути зараз (увечері). Дістав листа від Н[аді]. Він повний турботами про В[асю]. Бідна – ти його шукаєш?

Надя твою телеграму про шукання Васі прийняла за телеграму від командира, бо позначена “действ[ующая] армия”.

ІР НБУВ. – Ф.293. – № 30. Опубл.: Київська старовина. – 2003. – № 2. – С. 84. У цій публікації відсутній кінець листа, що дописаний внизу першої сторінки. У передачі тексту допущені такі помилки. У першому реченні замість слова *дрянуха* надруковано *брехуха*; у реченнях: Найшов посаду касіра *в якомусь Всеросс[ийском] Земском Союзе*. Має тільки 55 р[ублів] у місяць – пропущено слова, виділені нами курсивом, з двох речень зроблено одне; у реченнях: Як же тобі, моя кроха? Ти все ж таки не буваєш розбита? – замість *кроха* надруковано *Коха*; замість *Ти все ж...* - *Ти вже ...*; у реченні: Коли стихне, тоді вона грає на балабайці – пропущено слово *тоді*. Допущено й низку інших дрібних помилок.

Підготовка текстів і примітки Надії Миронець

Наші презентації

Лімборський І.В. Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка: Генеза художньої свідомості, європейський контекст, поетика. – Черкаси: Брама-Україна, 2007. – 108 с.

У своїй монографії автор розглядає складну еволюцію творчості Г.Квітки-Основ'яненка, аналізує поетику його творів у контексті європейської літератури пер. пол. XIX ст., поновому досліджує особливості художнього мислення письменника й віддзеркалення в його творах таких літературних напрямів, як Просвітництво, класицизм, сентименталізм, рококо та просвітницький реалізм і класицизм.

Погляди Квітки-Основ'яненка вирізнялися неповторною індивідуальністю, оригінальністю й водночас суперечливістю. Він сповідував просвітницьку ідеологію, хоч уже й наближався до романтичного типу мислення. Зокрема, це стосується його зацікавлення етнографією українців та прагнення відстояти естетику рідної мови, тоді як його інтерес до народного життя має більш просвітницький, а не романтичний характер. Письменник намагається зробити українця освіченішим, показати його природні позитивні начала, схилити його до служіння загальнолюдським ідеалам справедливості й добра.

С.С.